

izložbama Münchenske nove secesije, a 1919. i 1921. samostalno. Samostalno je izlagao u Zagrebu (1934, 1954, 1961, 1966, 1969, 1971, 1974), Parizu (1954), Splitu (1963), Beogradu (1966), Osijeku (1972) i Somboru (1972).

LIT.: *W. Hausenstein*, Oskar Herman, Münchener neueste Nachrichten, 24. XII 1919. — *J. Depolo*, Oskar Herman, Borba, 8. II 1954. — *A. Humbert*, Oskar Herman (katalog), Pariz 1954. — *M. Rousseau*, Oskar Herman, Le Musée Vivant, 1955, 5. — *I. Zidić*, Zenit Oskara Hermana, Telegram, 1961, 49. — *G. Gamulin*, Oskar Herman, Izraz, 1961, 4–5. — *J. Denegri*, Oskar Herman, Umetnost, (Beograd), 1966, 6. — *B. Kelemen* i *G. Gamulin*, Herman, Zagreb 1978. — *V. Maleković*, Ekspresionizam i hrvatsko slikarstvo (katalog), Zagreb 1980. — *G. Gamulin*, Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća, II, Zagreb 1988. Ma. Bč.

HILJE, Emil, povjesničar umjetnosti (Zadar, 2. V. 1958). Diplomirao 1980. u Zadru, magistrirao 1988. u Zagrebu. Od 1986. asistent na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zadru. Proučava, na osnovu arhivskih istraživanja, umjetnost kasnoga sr. vijeka u Dalmaciji.

BIBL.: *Marko Andrijić* u *Pagu*, Prilozi — Dalmacija, 1989; *Osvrt na najraniju povijest crkve i samostana Sv. Dujice na Pašmanu*, Radovi. Filozofski fakultet — Zadar, 1989, 28; *Bilješke o zidnom slikarstvu u Zadru koncem 14. i početkom 15. stoljeća*, ibid., 1990, 29; *Zadarski slikarski krug u drugoj četvrtini 15. stoljeća*, Prilozi — Dalmacija, 1990; *Novi podaci o djelatnosti zadarskih graditelja na zadarskom otočju u 14. i 15. stoljeću*, Radovi. Filozofski fakultet — Zadar, 1992, 30. R.

HIRSCHFELD, Otto, njem. epigrafičar i povjesničar (Königsberg, danas Kaliningrad, 16. III. 1843 — Berlin, 27. III. 1922). Od 1876. profesor ant. povijesti i epigrafike na sveučilištu u Beču, od 1885. u Berlinu. Redigirao je i komentirao, između ostalog, natpise iz naših krajeva, koji su publicirani u zbirci *Corpus inscriptionum latinarum*, III. sv., suplement. Upoznavši, u kontaktu s F. Bulićem i putujući Dalmacijom, naše ant. spomenike, objavio je o njima više radova u *Bulletinu ASD* i u *Archäologisch-epigraphische Mittheilungen aus Österreich-Ungarn*. U raznim svojim spisima (od kojih su neki skupljeni u *Kleine Schriften*, 1913) dao je važne priloge za povijest batonskoga rata i za poznavanje cesta, rudnika i carinarnica u rimskoj provinciji Dalmaciji.

BIBL.: *Bericht über eine Reise in Dalmatien*, Inschriften I Archäologisch epigraphisches Mittheilungen aus Österreich-Ungarn IX, 1885.

LIT.: *F. Bulić*, Otto Hirschfeld, VjAHD, 1922, str. 179 — 181. R.

HISTORICIZAM (historizam, historijski ili povijesni stilovi), pojava u eur. arhitekturi, skulpturi i primijenjenim umjetnostima XIX. st., nastala buđenjem interesa za prošlost, povodenjem za umj. oblicima minulih stilova i primjenjivanjem njihovih elemenata u tada suvremenu oblikovanje. Počeci sežu u XVIII. st. kada se javljaju klasicizam, koji se također može svrstati u hist. stilove, i neki oblici gotike. Pojedini hist. stilovi obično se označuju predmetkom *neo-* (neoromanika, neogotika, neorenesansa, neobarok, neorokoko). Njihovi motivi često su na istomu objektu miješani i isprepleteni, što je izraz romantičkoga odnosa prema prošlosti. Arhitekti su se u XIX. st. školovali na akademijama, gdje su temeljito proučavali povijest

arhitekture a i zidarski su majstori bili upućeni u pov. oblike. U hist. stilovima dograđuju se velike srednjovj. katedrale (Köln, Zagreb), a većina eur. gradova dobiva svoj karakterističan urbanistički i arhitektonski lik (veliki bulevari u Parizu, Ring u Beču, Donji grad u Zagrebu). Hist. stilovi nestaju uglavnom na prijelazu XIX/XX. st. pojavom secesije, s kojom se katkada i miješaju, a u pojedinim slučajevima susreću se i u prvoj pol. XX. st.

U usporedbi s tadašnjim umj. stvaralaštvom u Europi, razdoblje historizma ostavilo je u Hrvatskoj vrijednih djela.

U drugoj pol. XIX. st. zbog razvoja trgovine i industrije dolazi do nagloga širenja nekih gradova, npr. Osijeka, Karlovca i Rijeke, a napose Zagreba. U opsežnoj građevnoj djelatnosti sudjeluju domaći i strani graditelji, među kojima u S Hrvatskoj ostavljaju značajniji trag bečki arhitekti *F. Schmidt*, *H. Bollé* i *K. Roesner*, a djela nastala u to vrijeme imaju sva obilježja tadašnje eur. arhitekture. U odnosu prema starim arhit. spomenicima h. slijedi puristička načela. *H. Bollé* provodi »regotizaciju« na najvažnijim spomenicima sakralne arhitekture u S krajevima. U doba povijesnih stilova, odn. romantizma, pregrađuju se neki stariji burgovi i dvorci, imućni pojedinci grade kuće, palače, pa i dvorce, vlada podiže niz javnih zgrada, uređuju se groblja (Varaždin, Zagreb — Mirogoj) i parkovi, grade se mauzoleji, oblikuju se čitave nove četvrti u pojedinim gradovima. U stilu rane neogotike grade se ili obnavljaju uglavnom svjetovne građevine. Tako je *J. Drašković* dao neogotički restaurirati ruševine grada Trakošćana 1853–56. u duhu viteške romantike; uklopljen u bujni park s jezerom, dvorac je zajedno sa svojim unutrašnjim uređenjem (viteška dvorana), primjer ranoga neogotičkog smjera. U istomu duhu bilo je restaurirano još nekoliko burgova i dvoraca. Oko 1864. *I. N. Erdődy* obnavlja Bajnske dvore (Z od Varaždina), u kojima je do 1918. bila zbirka umjetnina. *A. Nugent* obnavlja stare frankopanske utvrđene gradove Bosiljevo, Dubovac kraj Karlovca i Trsat, koji je većim dijelom bio u ruševinama. *A. Schlippenbach* obnavlja u neogotici 1877. dvorac Maruševac (iz 1618) i prigraduje mu neogotičku kulu. Obitelj Chech pregrađuje 1885. u eklektičkim oblicima ruševine Erduta nad Dunavom za svoju grobnicu, a *É. de Piennes* restaurira kaštel Lovrečinu kraj Križevaca. Rjeđi je neogotički način građenja uz jadransku obalu (Poreč — Pretura; Split, djelomična pregradnja gotičke vijećnice iz 1433). Taj duh slijedi i pravosl. manastir u dalmatinskoj Krupi: njegovi konaci dobivaju 1855. neogotičke oblike na zahtjev austr. vlade, koja je pod tim uvjetom dala pripomoć. U Zagrebu su 1856. podignute neogotička vojna zgrada (Vlaška ul. 87, dvorište) te neoromanička bolnica (danas Rektorat Sveučilišta), koja sa samostanom milosrdnica čini karakteristični ambijent sred. XIX. st. Podignute su neke građevine i u tzv. maurskom stilu (Split, zgrada na obali; Osijek, kazalište 1866). U drugoj pol. XIX. st. u neorenesansnim se oblicima gradi većina javnih zgrada, palača i kuća. Tako u Zagrebu kuću na uglu Illice i Mesničke ul. 1, bogatu ornamentima i kipovima, gradi 1867. *F. Klein*, Glazbeni zavod 1875. *J. Grahor* i *F. Klein*, palaču na Zrinjevcu br. 15 *J. Jambršak*, Kemijski laboratorij 1884, Obrtnu školu i Muzej za umjetnost i obrt 1889. *H. Bollé*. U Varaždinu gradi *H. Helmer* 1873. kazalište, u Osijeku *J. Vancas* palaču (sada banka). U tim oblicima dobiva Dubrovnik kazalište, koje 1864. gradi *A. Perišić* po projektu *A. Vecchietija*. U Splitu su u tomu stilu podignuti kazalište 1893, »Prokurative« i biskupska palača, a u Zadru bolnica (*K. Waidmann*, 1885). Reprezentativan je primjer neorenesanse tal. smjera palača HAZU u Zagrebu (1880) koju je zasnovao *F. Schmidt*. Blizu nje je palača Vranicany (sada Moderna galerija), koju je 1882–83. gradio *O. Hoffer*. Najveći su pothvat toga doba neorenesansne arkade groblja Mirogoj u Zagrebu, koje su od 1883. građene po nacrtu *H. Bolléa*. U kasnom razdoblju hist. stilova gradi se u Hrvatskoj i u neobaroknim i u neoklasicističkim oblicima: u neobaroku, s primjesama rokoka, izvedeni su vanjsko i unutrašnje uređenje kazališta u Zagrebu (*H. Helmer* i *F. Fellner* 1895), dok istodobna velika gimnazija (sada Muzej Mimara) u Zagrebu, građena po projektu ateljea »Ludwiga i Hülsnera«, ima klasicističke oblike. U to vrijeme podižu se mauzoleji pojedinih porodica u neogotičkim oblicima (Jelačićev u Novim dvorima 1884; Pejačevićev u Našicama, s kriptom, 1881; Jankovićev u Suhopolju), u neoklasicističkim (Pejačevićev u Retfali, 1891) i neobizantskim s primjesama neogotike (Paunovićev u Vukovaru). Među dvorcima se ističu tri karakteristična za kasno razdoblje hist. stilova: neogotički Pribislavec kraj Čakovca (dao ga graditi grof Festetić), Jalkovec kraj Varaždina (nakon 1910. po nacrtima *P.*

ATRIJ PALAČE HAZU U ZAGREBU, djelo F. Schmidta

Schultze-Naumburga koji se oslanjao na tradiciju klasicizma i bidermajera), i dvorac s arhit. detaljima stila Tudor u prostranu parku u Donjem Miholjcu (dao ga graditi grof Majláth 1906–14).

Građevna je djelatnost bila osobito živa u Zagrebu nakon potresa 1880. Poticaj joj je davao I. Kršnjavi. U palači Paravić u Opatičkoj ul. 10 (tada Odjel za bogoštovlje i nastavu) dao je Kršnjavi urediti »pompejansku sobu« te neorenesansnu »zlatnu« dvoranu, gdje su se oko 1900. okušali domaći umjetnici u slikarstvu, kiparstvu i umjetničkome obrtu. — Među najbolje urbanističke cjeline toga vremena ubrajaju se tada novi zagrebački trgovi i perivoji koji se nižu od Zrinjevca do Glavnoga kolodvora, preko Botaničkoga vrta i Marulićeva trga do kazališta (projektant M. Lenuci). Urbanistička i arhitektonska ostvarenja toga razdoblja dala su našim većim naseljima izgled gradova. Poglavitito je Zagreb monumentalnom izgradnjom dobio izgled velikoga grada, čemu su uz spomenute arhitekte pridonijeli još K. Waidmann, F. Pfaff, J. Vancaš, L. Hönigsberg i J. Deutsch.

Neogotičku djelatnost u crkvama započinje oko 1835. biskup Alagović koji u zagrebačkoj katedrali gradi veliko neogotičko pjevalište (porušeno nakon 1880. prilikom restauracije). Prve novogradnje nastaju poticajem biskupa Haulika. Crkva Sv. Vinka u Zagrebu, uklopljena u kasnoklasicističku samostansku cjelinu, zasnovana je još klasicistički (1841–56, F. Schücht), a dograđena u hist. stilovima (1861. M. Strohmayr). U romantičkoj mješavini stilova sagrađio je 1855–62. župnu crkvu u Molvama zagrebački graditelj F. Klein. Osnovu za neogotičku kapelu Sv. Jurja u Maksimiru izradio je J. von Stadl. Otada se katoličke crkve sve do poč. XX. st. podižu većinom u neogotičkom stilu (Voloder 1863, Luka 1864, Bukevje 1870, Macinec 1878). One s vremenom poprimaju vrlo raznolike oblike (kapucinska crkva u Rijeci, 1904–29, Nova Bukovica 1907, Podravska Slatina 1913), a u istome se stilu podižu i protestantske crkve (Zagreb, H. Bollé 1883). Po nacrtima J. Holjca isusovci grade u rano-baroknim oblicima svoju crkvu u Zagrebu (1901–13). Sinagoge su bile građene u tzv. maurskom stilu (Zagreb, F. Klein 1866; Osijek oko 1866; Karlovac 1870), a pravoslavne (Osijek, na groblju) i grkokatoličke crkve (Strnac Pribički, S. Podhorsky 1910–13) s primjesama neobiz. stila. Za trobrodnu neogotičku župnu crkvu u Osijeku bio je nastojanjem Strossmayera raspisan natječaj; crkva je građena 1894. po nacrtima F. Langenberga iz Bonna (nisu bili usvojeni projekti H. Bolléa i J. Vancaša). — Duh vremena hist. stilova najizraženiji je u katedrali Sv. Petra u Đakovu, koju je podignuo (1866–82) J. J. Strossmayer po planovima K. Roesnera i F. Schmidta u neoromaničkom slogu. Tu trobrodnu crkvu s transeptom (i prostranom kriptom) kruni na križistu kupola visoka 54 m, dok su dva zvonika na glavnom pročelju visoka 84 m.

Spomenici su se u Istri i Dalmaciji restaurirali na suzdržljiv način (Poreč, bazilika Eufrazijana 1866–97; Split, kopija ranijega zvonika Sv. Dujma, koji diže A. Perišić, 1890–1908). U S krajevima izmijenio je H. Bollé korjenitim zahvatima raniji izgled nizu spomenika (Zagreb: Sv. Marko 1875–82, Sv. Ćiril i Metod 1884–87, Sv. Franjo i Sv. Katarina nakon potresa 1880; Marija Bistrica 1878–83; Križevci, grkokatolička katedrala; Ilok 1907). Župne crkve u Krapini i Desiniću temeljito je u neogotici preoblikovao J. Vancaš. Najopsežnije je restauracijom bila zahvaćena katedrala u Zagrebu (1879–1902), koju je Bollé arhitektonski bitno izmijenio, napose njezin vanjski izgled. Na restauriranome glavnome pročelju podignuo je dva neogotička zvonika, visoka 100 i 105 m.

U doba povijesnih stilova kiparstvo većim dijelom zadržava klasicistički izraz, koji se poslije ukrutio u akademizmu. Dinamika romantizma strana je kiparima; oni zadržavaju klasicistički izraz i onda kada se ugledaju u gotičko kiparstvo. Zanimljiv se primjer toga smjera nalazi u svetištu katedrale u Zagrebu: tu je Haulik 1847. postavio deset drvenih kolos-kipova »romantičnog klasicizma« A. Sickingera iz Münchena, koji je izradio biskupski tron i neogotički oltar (stradao od potresa 1880). U kasnijem razdoblju historicizma klešu akademskom preciznošću oltare, kipove i reljefe za katedralu u Đakovu A. Baumgarten, T. Vodička, V. Donegani i I. Rendić, većinom po nacrtima F. Schmidta i N. Consonija. Kolos-kipove za pročelje zagrebačke katedrale i oltarnu plastiku radi K. Morak, učitelj kiparstva na Obrtnoj školi u Zagrebu, po nacrtu J. Beyera i H. Bolléa, a M. Stepić oltar Sv. Ćirila i Metoda po nacrtima R. Frangeša. Tradiciju domaće crkvene plastike poslije sve više istiskuju radovi tirolskih radionica. Za zagrebačku je katedralu nadbiskup J. Haulik nabavio od graditelja orgulja F. Fochta velike orgulje, urešene neogotičkim i rokoko ornamentima (ubrzno

KAZALIŠTE U VARAŽDINU, djelo H. Helmera

prenesene u Župnu crkvu u Pregradi), i potom 1855. velike neogotičke orgulje koje je izgradila tvrtka E. T. Walcker iz Ludwigsburga. Biskup J. J. Strossmayer je naručio 1876. za đakovačku katedralu orgulje od tvrtke G. F. Steinmayer & Co. (izgorjele 1933). U to doba velike orgulje naručuju čak i sela (Sveta Marija na Muri 1870). Kućišta orgulja imaju ukrase u hist. stilovima. Pojedini predmeti visoke kvalitete izrađivali su se i u našim radionicama, npr. namještaj crkve Sv. Vinka u Zagrebu (rađen u kaznionici u Lepoglavi po nacrtima Peruzzi) ili neogotičko pokućstvo blagovaonice u samoborskom dvorcu Podolju (radio samoborski majstor po nacrtima naručitelja H. Praunspergera oko 1860). Cjelovit namještaj iz toga doba nalazi se u palači Dverce na Katarininu trgu u Zagrebu. Predmeti primijenjene umjetnosti rađeni su solidno, katkada i maštovito, u skladu s cehovskim tradicijama. Poslije se ta obilježja gube u zasićenim oblicima eklekticizma (npr. pokućstvo u oblicima njem. renesanse). God. 1882. Kršnjavi je u Zagrebu osnovao Obrtnu školu želeći domaći obrt uzdignuti

NADGROBNI SPOMENIK NA MIROGOJU U ZAGREBU, djelo nepoznata kipara

do umjetničke razine (otuda »umjetni obrt«). Školu je dugo vodio H. Bollé, koji je odgojio tehnički vješte majstore. Oni su izvodili predmete sastavljene i od vrlo kompliciranih ornamenata (željezna ograda u Opatičkoj 10 u Zagrebu, rad *D. Burića*). Za crkve se puno nabavljalo iz tirolskih radionica, koje su pretežno izrađivale predmete bez veće umjetničke vrijednosti. Tehničku solidnost radionice iz Innsbrucka potvrđuju neorenesansne slike na staklu u isusovačkoj crkvi u Zagrebu (nabavljene 1912–13). U Splitu je na prijelazu XIX/XX. st. vješto rezbario predmete umjetničkog obrta u duhu mlet. neobaroka i njem. neorenesanse kipar *Š. Carrara*, koji se okušao također i u rezbarenju bjelokosti i sedefa. U prvim desetljećima XX. st. rade se pretežno još u hist. stilovima i zlatarski predmeti (velika neogotička monstranca u Novskoj 1916).

Na području slikarstva h. se očituje u romantičkom odabiru tema iz prošlosti kojima su se u Hrvatskoj bavili slikari oko sred. XIX. st., osobito u drugoj pol., a i u XX. st. Motive iz svjetske povijesti slikao je Zdranin *F. Salghetti-Drioli* (»Faraonov san«, »Kolumbo u lancima«). U duhu vremena slikare su osobito privlačile teme iz hrv. prošlosti. *J. F. Mücke* u Osijeku i Zagrebu (1860–68) slikao je kompozicije u ulju iz srednjov. povijesti (»Dolazak Hrvata u Hrvatsku«, »Savez Ljudevita Posavskog sa Slovencima«, »Razjareni Hrvati ubijaju Ljutomisla«, a *K. Jakobey* niz pov. portreta vladara (»Ivan Zapolja«, 1866). *F. Quiquerez* mnogim crtežima i slikama prikazuje »Posljednje časove P. Zrinskog i K. Frankopana« (1883) i »Antemurale Christianitatis« (1892). *D. Weingärtner* autor je ulja na platnu, »Hrvatski sabor 1848« (1885) i »Sabor u Cetinu 1527« (1889). *O. Iveković* naslikao je ciklus slika iz života Zrinskih (1889–1919), »Bitka na Stubičkom polju«, »Bitku kod Gorjana«, »Krvavi sabor u Križevcima«. Tzv. Zlatna dvorana u Zagrebu (Opatička 10) svojevrsna je galerija vrsnoga historijskoga slikarstva s kraja XIX. st. (*C. Medović*, »Splitski sabor«, »Zaruke kralja Zvonimira«, »Dolazak Hrvata«, »Krunidba Ladislava Napuljskog«, *B. Čikoš-Sesija*, »Krštenje Hrvata«, *O. Iveković*, »Poljubac mira«). *V. Bukovac* naslikao je veliku povijesno-simboličku kompoziciju »Hrvatski narodni preporod« (1896, ulje na platnu i svečani zastor u HNK u Zagrebu). U XX. st. pov. teme obrađivali su *V. Kirin* (»Serežani pred Kamenitim vratima«, 1937), *J. Horvat-Međimurec*, (»Smrt kneza Sedeslava«, 1929; »Krunisanje kralja Tomislava«, »Dolazak Hrvata na Kosovo«, »Pogibija Petra Svačića« 1939; »Kralj Tomislav na prijestolju«, 1941), *K. Hegedušić* (»P. Zrinjski u bitci s Turcima«, 1940; »Hrvatska škola«, freska, 1943; »Bitka kod Stubice«, 1947–49; »Anno Domini 1573«, svečani zastor u HNK u Zagrebu, 1969), *V. Parać* (»Brodovlje Petra Krešimira IV«, 1965).

LIT.: *I. Kršnjavi*, Pogled na razvoj hrvatske umjetnosti u moje doba, HK, 1905, 1. — *M. Cepelić*, Đakovačka stolna crkva, Đakovo 1907. — *Gj. Szabo*, SG. — *Isti*, Prilozi za građevnu povijest zagrebačke katedrale, Narodna starina, 1929, 19. — *B. Strika*, Dalmatinski manastiri, Zagreb 1930. — *Gj. Szabo*, Knjiga o starom Zagrebu, 1931–32, str. 23, 24. — *Isti*, Crkva sv. Marka u Zagrebu, Vjesnik župe sv. Marka, 1932, 2–3. — *A. Schneider*, Strossmayer i religiozno slikarstvo njemačkih nazarenaca, Rad JA, 1935, 252. — *Gj. Szabo*, Obnova i dogradnja građevnih spomenika, Narodna starina, 1937, 33. — *Isti*, Kroz Hrvatsko Zagorje, Zagreb 1939. — *V. Potočnjak*, Arhitektura u Hrvatskoj 1888–1938, Građevinski vjesnik, 1939, 4–5. — *R. Horvat*, Prvostolna crkva u Zagrebu, Zagreb 1941. — *V. Kušan*, Likovna djela u zgradi ministarstva nastave, Zagreb 1942. — *Lj. Babić*, Umjetnost kod Hrvata, Zagreb 1943. — *A. Horvat*, Konzervatorski rad kod Hrvata, Zagreb 1944. — *C. Fisković*, Naši primorski umjetnici od IX. do XIX. stoljeća, Arhitektura, 1948, 13–17. — *D. Kečkemet*, Deset stilova arhitekture jednoga grada, ČIP, 1954, 19. — *Z. Munk*, Konzervacija Trakošćana, Zbornik zaštite spomenika kulture (Beograd), 1955, 4–5. — *B. Misita-Katušić*, Kratak pregled arhitekture Osijeka kroz tri stoljeća, Osječki zbornik, 1956, 5. — *D. Jurman-Karaman*, Klasičistički arhitektonski objekti u Maksimiru, Iz starog i novog Zagreba, I, Zagreb 1957. — *K. Filić*, Bajnski Dvori nedaleko Varaždina, Tkalčićev zbornik, 1958, 2. — *A. Horvat*, Neogotički kipovi u Zagrebu 1847, Iz starog i novog Zagreba, II, Zagreb 1960. — Slikarstvo XIX st. u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1961. — *I. Maroević*, Graditeljska obitelj Grahov, Zagreb 1968. — *D. Cvitanović*, Arhitekt Kuno Waidmann, Zagreb 1969. — *M. Schneider*, Historijsko slikarstvo u Hrvatskoj, Zagreb 1969. — Muzej za umjetnost i obrt 1880–1970 (katalog), Zagreb 1970. — *I. Maroević*, O historicismu u Zagrebu, Peristil, 1977. — ŽU, 1978, 26–27 (posvećen H. Bolléu). — *L. Dobronić*, Graditelji i izgradnja Zagreba u doba historijskih stilova, Zagreb 1983. — Hrvatski narodni preporod (katalog), Zagreb 1985. — *O. Maruševski*, Ivo Kršnjavi kao graditelj, Zagreb 1986. — *A. Deanović* i *Ž. Čorak*, Zagrebačka katedrala, Zagreb 1988. — *M. Staglitić*, Graditeljstvo u Zadru 1868–1918, Zagreb 1988. — *M. Obad Šitarović*, Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja, Zagreb 1991. — *O. Maruševski* i *S. Jurković*, Maksimir, Zagreb 1991. — *J. Meder*, Orgulje u Hrvatskoj, Zagreb 1992. — *O. Maruševski*, Kuća boga Dioniza u Mikulićima, ŽU, 1992–93, 52–53. A. Ht. i R.

HISTORIJSKO SLIKARSTVO → HISTORICIZAM; ROMANTIZAM

HISTRI → ILIRI

HLEBINSKA SLIKARSKA ŠKOLA, naziv za slikare naivna izraza iz Hlebina i okolnih mjesta u Podravini. Prvi put se spominje 8. IX. 1932. u

zagrebačkim »Novostima« u članku u kojemu se govori o radu K. Hegedušića sa seljacima-slikarima u Hlebinama. Pojavi hlebinske slikarske škole pogodovalo je širenje populističkih ideja, posebice kulturne politike Hrvatske seljačke stranke koja je poticala ruralizam, seljački književni i kulturni pokret. Istodobno je nacionalno nastrojena hrv. inteligencija postavila zahtjev za »našim likovnim izrazom« (Lj. Babić), dok su lijevi intelektualci isticali potrebu jačanja socijalno tendenciozne umjetnosti. Građeci na takvim zahtjevima, K. Hegedušić je 1925. formulirao važnost »naše« ili »pučke« umjetnosti kao »...izraz koji bi bio samostalan u nacionalnom smislu, nezavisan od upliva Zapada, istovremeno i socijalan«. U svojem traganju za pučkim lik. govorom oduševio se slikarstvom »glaža« (»kipeca«), kasnobaroknom produkcijom anonimnih hrv. slikara. Već je slikom *Bilo nas je pet vu kleti* (Pariz, 1927) dao temeljnu formulu početnog razdoblja hlebinske škole (kolorit, tipologiju, motiv, tehniku slikanja na staklu). S hlebinskim seljacima I. Generalićem i F. Mrazom počeo je K. Hegedušić raditi 1930; oni su kao gosti izlagali crteže i akvarele na III. izložbi »Zemlje« u Zagrebu 1931, a Generalić je izlagao za sve vrijeme njezina postojanja, do 1935. F. Mraz samostalno izlaže u Koprivnici (1935), a zajedno s I. Generalićem otvara »Prvu izložbu hrvatskih seljaka slikara Generalić–Mraz« u Zagrebu 1936. Na toj su izložbi predstavljena četiri crteža M. Viriusa, naknadno uvrštena na preporuku književnika M. Pavleka Miškine.

Poslije II. svj. r. I. Generalić postaje središnja ličnost hlebinske škole. Kontinuirano slika, izlaže u zemlji i inozemstvu, a sve to potiče mlade u Hlebinama i okolici da nastave tradiciju slikanja na staklu. On daje prve pouke tzv. drugoj generaciji kojoj pripadaju F. Filipović, D. Gaži, M. Kovačić, I. Večenaj, M. Mehke, I. Lacković Croatia i J. Generalić. — U djelovanju hlebinske škole razabiru se dva stilsko-tematska razdoblja. U razdoblju do 1941, pod utjecajem »Zemlje« i K. Hegedušića, prevladavaju socijalno-kritički sadržaji. U razdoblju nakon II. svj. r. Generalić i dr. nastavljaju razvijati formalni rekvizitarij hlebinske škole (površina shvaćena dvoplošno, otvoren karakter lokalne boje, siguran i jasan crtež), ali unose i mnoge promjene. Sadržaji još uvijek imaju obilježja kraja u kojemu su nastali, ali su sve više plod mašte i izmišljanja. Pojavljuje se romantični koncept podravskoga krajolika, lirsko idealizacija života na selu, metafora i sklonost fantastici. — Afirmaciji hlebinske škole u međunarodnim razmjerima pridonijelo je sudjelovanje njezinih predstavnika na Bijenalu u São Paulu (1955) i na izložbi »50 godina moderne umjetnosti« na Svjetskoj izložbi u Bruxellesu (1958). Retrospektivna izložba »Hlebinski krug — pedeset godina naivnog slikarstva« održana je u Hlebinama, Koprivnici i Zagrebu 1981.

LIT.: *Ž. Grum*, Hlebinska škola, Zagreb 1963. — *O. Bihajli-Merin*, Umetnost naivnih u Jugoslaviji, Beograd 1963. — *B. Kelemen*, Naivno slikarstvo Jugoslavije, Zagreb 1969. — *V. Maleković*, Hrvatska izvorna umjetnost, Zagreb 1973. — *G. Gamulin*, I pittori naïfs della Scuola di Hlebina, Milano 1974. — *B. Kelemen*, Seljaci i radnici slikari i kipari između dva rata (katalog), Zagreb 1979. — *M. Špoljar* i *T. Šola*, Hlebinski krug — pedeset godina naivnog slikarstva (katalog), Zagreb 1981. — Naivna umjetnost (katalog), Zagreb 1991. VI. Mč.

HMELIĆ, Antun, drvodjelac (XV. st.). God. 1479. izdjeljao je reljefnu ikonu za oltar crkve Gospe od zvonika u Splitu koja se nije očuvala. Batio se i zidarskim radovima, te je 1458. nadgradio staru crkvu Sv. Križa u Velom Varošu. God. 1462. imao je učenika Jakova Milivojevića.

LIT.: *C. Fisković*, Umjetnički obrt u XV. i XVI. stoljeću u Splitu, Marulićev zbornik, Zagreb 1950, str. 147.

HOCHETLINGER, Italo, slikar (Osijek, 26. II. 1868 — Zagreb, 27. XI. 1923). Završio studij na Akademiji u Beču (Ch. Gripenkerl). Bio je nastavnik crtanja u Zemunu i Zagrebu. Izradio je ikonostas crkve u selu Rujevac kraj Dvora na Uni (1892). Slikao portrete i pejzaže (*Portret mlade žene*, *Dječji portret*, *Portret nadzornika Jelovseka*, *Proljeće*). Sudjelovao je na izložbama Društva umjetnosti u Zagrebu (1894, 1895) i na Milenijskoj izložbi u Budimpešti (1896). Pisao članke o našim krajevima (Sjeverno Primorje, Gorski kotar, Plitvička jezera). Batio se entomologijom.

LIT.: *A. Jirovšek*, Italo Hochetlinger, Nastavni vjesnik, 1924, 32. — *O. Švajcer*, Domaći i strani slikari XVIII. i XIX. stoljeća u fundusu Galerije likovnih umjetnosti Osijek, Osijek 1987–88. O. Šr.

HÖCKER, Olga, umjetnica ukrasnoga pisma (Varaždin, 14. III. 1882 — Zagreb, 8. XI. 1967). God. 1912–14. na Akademiji za primijenjenu umjetnost u Münchenu studira opremu knjiga i polazi tečaj za povijesna i ukrasna pisma kod Anne Simons. Izvanredno studira paleografiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (1920–23). Na Akademiji likovnih